

УДК 378
DOI <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2024-1-08>

ДИСЦИПЛІНА «СПОРТИВНО-МАСОВА РОБОТА В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ» В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Конох А. П.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-4283-9317
konoch105@ukr.net*

Конох А. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-9719-0418
konoh92@gmail.com*

Романець І. О.

*магістр кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-8970-0817
rio21013331@gmail.com*

Ключові слова: навчальна дисципліна, вчитель фізичної культури, спортивно-масова робота, заклади середньої освіти.

У статті розглянуто значення дисципліни «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти» в професійній підготовці вчителя фізичної культури закладу загальної середньої освіти, яка викладається для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 середня освіта, предметної спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура), галузі знань 01 Освіта / Педагогіка. Відповідно до запитів суспільства та змін, які відбуваються в професійній підготовці вчителів фізичної культури закладу загальної середньої освіти, виникла нагальна потреба в удосконаленні змісту дисципліни «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти». До її змісту ввійшли вимоги, які висувають учителям фізичної культури на ринку праці, та академічні засади їхньої професійної підготовки. Зроблений аналіз навчального плану та опитування студентів підтвердили недостатню кількість годин на вивчення основ дисципліни «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти», що й підтвердили дані нашого вхідного опитування студентів. Мета статті полягає в описі розробленого навчального курсу «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти» – його змісту, мети, завдань; характеристиці друкованого посібника, електронного підручника та підсумкового тестового контролю, а також висвітлення результатів апробації курсу. Результати дослідження. Доведено, що вивчення дисципліни «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти» потрібно починати з підвищення рівня мотивації до показників, з якими студенти матимуть змогу до самонавчання й самопланування з поступовим здобуттям фаху вчителя фізичної культури. Розроблений

навчальний курс «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти» повністю відповідає сучасному світовому рівню організації навчального процесу в закладах вищої освіти. За результатами розробки та апробації навчального курсу «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти» виявлено та доведено, що під час навчання підвищується якість професійної підготовки студентів, відбувається формування цілей та шляхів їх перспективного зростання як майбутніх учителів фізичної культури закладу загальної середньої освіти.

Висновки. Внесені зміни до структури та змісту навчальної дисципліни, а також створене навчально-методичне забезпечення (навчальний посібник та електронний підручник) повною мірою відповідає сучасному рівню організації навчального процесу в закладах вищої освіти та дає змогу сформувати в майбутніх вчителів фізичної культури закладу загальної середньої освіти розуміння процесу опанування необхідних професійних компетентностей.

**DISCIPLINE “SPORTS AND MASS WORK
IN SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS” IN THE PROCESS
OF TRAINING A PHYSICAL EDUCATION TEACHER**

Konokh A. P.

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
head of the Department of Theory and Methods of Physical Culture and Sports
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4283-9317
konoch105@ukr.net*

Konokh A. A.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Tourism and Hotel
and Restaurant Business
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9719-0418
konoh92@gmail.com*

Romanets I. V.

*Master at the Department of Theory and Methodology
of Physical Culture and Sports
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8970-0817
romanez@gmail.com*

Key words: *academic discipline, physical culture teacher, mass sports work, secondary education institutions.*

The article examines the importance of the discipline “Sports and mass work in secondary education institutions” in the professional training of a physical education teacher of a general secondary education institution, which is taught to students of the first (bachelor’s) level of higher education in the specialty 014 secondary education, subject specialty 014.11 secondary education (Physical culture), fields of knowledge 01 education/pedagogy. In accordance with the demands of society and the changes taking place in the professional training of physical education teachers of general secondary education institutions, there was an urgent need to improve the content of the discipline “Sports and mass work in secondary education institutions”. Its content includes requirements for physical education teachers in the labor market and the academic foundations of their professional training. The analysis of the curriculum and the survey of students confirmed the insufficient number of hours for studying the basics of the discipline “Sports and mass work in secondary education institutions”, which was confirmed by the data of our entrance survey of students. The purpose of the article is to describe the developed educational course “Sports and mass work in secondary education institutions”: its content, purpose, tasks; characteristics of the printed manual, electronic manual and final test control, as well as highlighting the results of the course approval. Research results. It is proven that the study of the discipline “Sports and mass work in secondary education institutions” should begin with increasing the level of motivation to the indicators that will enable students to self-study and self-planning with the gradual acquisition of the profession of a physical culture teacher. The developed training course “Sports and mass work in secondary education institutions” fully corresponds to the modern world level of the organization of the educational process in institutions of higher education. Conclusions. According to the results of the development and approval of the training course “Sports and Mass Work in Secondary Education Institutions”, it was found and proved that the quality of professional training of students increases during training, the goals and ways of their prospective growth as future teachers of physical education in the institution of general secondary education are formed. The changes made to the structure and content of the educational discipline, as well as the created educational and methodological support (study guide and electronic textbook) fully correspond to the modern level of organization of the educational process in institutions of higher education and allow to form the understanding of the process in future physical culture teachers of the institution of general secondary education mastering the necessary professional competences.

Постановка проблеми. Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти як наукова й навчальна дисципліна формує систему професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, що визначають професійну діяльність у галузі фізичного виховання. Однією з умов становлення педагогічної майстерності вчителем є опанування знань щодо організації й уміння проводити фізкультурно-спортивні заходи з учнями закладів середньої освіти.

Своєрідність організації спортивно-масової роботи в загальноосвітній школі регламентується в Україні низкою нормативно-законодавчих актів. Провідними серед яких є закони України «Про фізичну культуру і спорт» (зі змінами 1994–2023 рр.), «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про дошкільну освіту» (2021 р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Стратегії розвитку фізичної

культури і спорту на період до 2028 року (2022 р.), Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» (2019 р.) та ін.

Зацікавленість випускників середньої школи професією вчителя фізичної культури тримається на досить високому рівні, тому що вона одна з найбільш затребуваних спеціальностей у сучасному суспільстві. Але далеко не всі уявляють, що потрібно знати й уміти, щоб стати висококваліфікованим спеціалістом у галузі фізичної культури й спорту. Саме тому підготовка фахівців цього напрямку є актуальною проблемою, що дасть змогу підвищити рівень здоров’я дітей та молоді. Підготовка вчителів фізичної культури в Україні відбувається у закладах вищої освіти за спеціальністю 014.11 Середня освіта (Фізична культура). Фахова

та професійна підготовка здобувачів у галузі знань Освіта / Педагогіка з предметної спеціальності Середня освіта спеціалізації (Фізична культура) направлена на формування фахівця з сучасним науковим мисленням, який здатний забезпечити й реалізувати навчання на сучасному рівні досягнень педагогічної, фізкультурно-спортивної наук у закладах загальної середньої освіти, володіє знаннями і вміннями з теорії та методики фізичного виховання, методиками для виконання професійних завдань освітнього, виховного, дослідницького та інноваційного характеру в галузях фізичної культури та спорту, педагогіки, методики середньої освіти, безперервного навчання і самовдосконалення. При цьому акцент робиться на практико орієнтованих дисциплінах та практичній підготовці майбутніх вчителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти, які мають бути не лише компетентним в професійній галузі, а й мати активну життєву позицію, високий рівень громадянської свідомості. Реалізація освітньої програми спрямована на особливості ринку праці Південного регіону України – потреби післявоєнної відбудови освіти на окупованих територіях. Можливі посади, за якими буде працевлаштований фахівець, це: 2320 – вчитель фізичної культури закладу загальної середньої освіти; 2359.2 – інструктор навчально-тренувального центру; 3475 – інструктор-методист тренажерного залу; 1229.6 – керівник секції спортивного напрямку в середній школі; 3414 – фахівець з організації дозвілля; 3423 – Інструктор та керівник програм фітнесу та рекреації.

Дисципліна «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти» тісно пов'язана з такими дисциплінами навчального плану підготовки студентів, як «Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання», «Фізкультурно-спортивні споруди», «Організація і методика оздоровчої фізичної культури», «Педагогіка фізичного виховання», «Психологія фізичного виховання» тощо.

Мета статті полягає в описі розробленого навчального курсу «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти» – його змісту, мети, завдань; характеристикі друкованого посібника, електронного підручника та підсумкового тестового контролю, а також висвітлення результатів апробації курсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На факультеті фізичного виховання, здоров'я і туризму Запорізького національного університету дисципліна «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти» викладається для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта, предметної спеціальності 014.11 Середня освіта

(Фізична культура), галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, які отримують професійну кваліфікацію «Вчитель фізичної культури закладу загальної середньої освіти».

Відповідно до запитів суспільства та змін, які відбуваються в професійній підготовці вчителів фізичної культури закладу загальної середньої освіти, виникла нагальна потреба в удосконаленні змісту дисципліни «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти». До її змісту ввійшли вимоги, які пред'являються вчителям фізичної культури на ринку праці та академічні засади їхньої професійної підготовки [1].

Аналіз навчального плану та опитування студентів підтвердили недостатню кількість годин на вивчення основ дисципліни «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти», що й підтвердили дані нашого вхідного опитування студентів.

Анкетування студентів факультетів фізичного виховання показало, що тільки 13,14 % студентів володіють спеціальною термінологією, частково – 48,91 %, не володіють – 24,81 %; утруднювалися з відповіддю – 13,14 %. Щодо готовності використовувати сучасні форми та методи організації й проведення фізкультурно-спортивних заходів готовими висловилися 10,22 % студентів, частково – 51,83 %, не володіють – 21,16 %, утруднювалися з відповіддю – 16,79 %.

Отже, слід зазначити, що є необхідність здійснити певні доопрацювання під час формування знань про форми й методи організації та проведення фізкультурно-спортивних заходів. Це призводить до формування низького початкового рівня підготовки майбутніх учителів фізичної культури закладу загальної середньої освіти, їхньої недостатньої мотивації до навчання та нерозуміння змісту підготовки.

Проведений аналіз наявних навчальних матеріалів із дисципліни «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти» дає змогу стверджувати, що питання, які стосуються особливостей професійної діяльності вчителя фізичної культури закладу загальної середньої освіти, його службової кар'єри, правового захисту продуктів діяльності, майже не висвітлювались в академічній літературі. Це зумовило необхідність переструктурування змісту навчальної дисципліни.

Отже, вивчення дисципліни «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти» потрібно починати з підвищення рівня мотивації до показників, з якими студенти мають змогу до самонавчання й самопланування з поступовим здобуттям фаху вчителя фізичної культури.

Прикладом такої мотивації може бути аналіз студентами під час вивчення дисципліни баз даних вакансій із метою виявлення затребуваності вчителів фізичної культури на ринку праці України

та за кордоном, аналіз їхньої заробітної платні й компетенцій, якими вони повинні володіти на цей час. Аналіз рекомендується проводити індивідуально з кожним студентом під час перших практичних занять із використанням мережі Інтернет.

Навчальна дисципліна «Організація масової фізичної культури» є обов'язковою компонентою циклу професійної підготовки освітньої програми, метою якої є підготовка здобувачів вищої освіти до організації та проведення масових заходів з фізичної культури і спорту у своїй професійній діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- опанування базових знань методичного спрямування, необхідних для організації та проведення масових заходів з фізичної культури і спорту;

- розвиток професійних умінь і навичок певного обсягу знань, умінь і навичок з організації масових фізкультурно-спортивних заходів у різних формах масової фізичної культури, методики організації фізкультурно-оздоровчої роботи в навчальних закладах та за місцем проживання;

- використання новітніх програмних засобів під час виконання практичних завдань, що розвине як загальні, так і професійні компетенції слухачів.

Важливість вищенаведених навчальних та освітніх завдань вимагає пріоритетного статусу цієї дисципліни серед навчальних програм закладів вищої освіти, у яких відбувається підготовка майбутніх учителів фізичної культури. На факультеті фізичного виховання, здоров'я та туризму Запорізького національного університету дисципліна «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти» відведено 120 годин на аудиторну роботу, з них 28 годин – на лекційні і 28 годин – на практичні заняття, при значній кількості на самостійну роботу (64 годин), що вимагає чіткої постановки завдань для самостійного опрацювання та визначення форм і термінів їх перевірки. Сучасний рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі дозволяє викладачу вести електронні конспекти занять (наприклад, використовуючи Moodle та електронний підручник), постійно оновлювати їх зміст без зайвих витрат на перевидання. Студенти, які з тих чи тих причин пропустили заняття або хочуть звернутися до навчального матеріалу повторно, можуть самостійно користуватися електронними конспектами в зручний для них час. Виконуючи навчальні завдання, студенти можуть дистанційно консультуватися з різноманітних питань одне з одним та з викладачем. Вивчаючи дисципліну, студенти активно використовують електронний підручник із дисципліни, де вони отримують всі необхідні матеріали та проходять тестування за темами, підсумкове тестування студенти прохо-

дять в «Електронному журналі», який є модулем інформаційно-аналітичної системи «Moodle». Так, адміністрація університету має змогу проводити постійний моніторинг навчальних досягнень студентів, порівнюючи дані з дисципліни із загальними показниками успішності.

Зміст лекційного блоку знайомить студентів із предметом діяльності вчителя фізичної культури, розкриває особливості його професійної діяльності.

Матеріал структурований у чотири змістові модулі: управління масовою фізкультурною діяльністю, фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова робота в навчальних закладах, масові фізкультурно-спортивні заходи, досвід організації оздоровчої діяльності в зарубіжних країнах, функції Рада Європи.

Додатково для забезпечення навчального процесу з дисципліни було розроблено навчальний посібник та електронний підручник із дисципліни.

Навчальний посібник «Організація масової фізичної культури» об'єднує фундаментальні основи академічного викладення матеріалу та практичний досвід підготовки вчителів фізичної культури для закладів середньої освіти [2].

Посібник містить чотири розділи. Місце управління фізичною культурою та спортом показано в матеріалах першого розділу.

У другому розділі подається організація спортивно-фізкультурної діяльності в різних сферах суспільства. У третьому розділі розглянуто масові фізкультурно-спортивні заходи: види фізкультурно-спортивних заходів та їх значення в масовій фізкультурно-оздоровчій роботі, організація змагань, способи проведення змагань, церемоніали, урочисті процедури й атрибутика масових спортивних заходів, суддівство змагань. У четвертому розділі надана інформація про Досвід організації спортивно-оздоровчої діяльності в зарубіжних країнах, міжнародний рух «Спорт для всіх», досвід організації оздоровчої діяльності в зарубіжних країнах. Кожний розділ закінчується списком запитань для самоконтролю.

Посібник доповнено словником термінів, списком скорочень та додатками. Також на допомогу студентам у самостійному засвоєнні матеріалу розроблено та впроваджено електронний підручник «Організація масової фізичної культури».

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюється за накопичувальною бально-рейтинговою системою, що передбачає оцінювання за всіма видами аудиторної та самостійної діяльності, спрямоване на опанування компетентностями освітньої програми: поточний контроль, підсумковий контроль, усні та письмові екзамени, тестування в СЕЗН ЗНУ, презентації, залік з виробничих та навчальних практик, атестаційний екзамен,

публічний захист курсових робіт. Система підсумкового оцінювання будується на умовах академічної доброчесності та прозорості [3].

Цей навчальний курс мотивує студентів до підвищення якості професійної підготовки та формування цілей і шляху перспективного зростання.

Вихідне опитування студентів-випускників, метою якого було визначення рівня засвоєння навчального матеріалу та визначення напрямів удосконалення навчального курсу, свідчить про осмислення ними себе як майбутнього вчителя фізичної культури, розуміння основних етапів своєї підготовки та професійного становлення як майбутнього фахівця.

Отже, розроблений навчальний курс «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти» повною мірою відповідає сучасному світовому рівню організації навчального процесу в закладах вищої освіти.

Щодо подальшого вдосконалення змістовного складника курсу можна спиратися на побажання студентів, висловлені ними в процесі заключного

опитування, які висловили побажання більше приділяти уваги зарубіжному досвіду використання дистанційних форм навчання в закладах середньої освіти.

Висновки. За результатами розробки та апробації навчального курсу «Спортивно-масова робота в закладах середньої освіти» виявлено та доведено, що під час навчання підвищується якість професійної підготовки студентів, відбувається формування цілей та шляхів їх перспективного зростання як майбутніх учителів фізичної культури закладу загальної середньої освіти.

Внесені зміни до структури та змісту навчальної дисципліни, а також створене навчально-методичне забезпечення (навчальний посібник та електронний підручник) повною мірою відповідає сучасному рівню організації навчального процесу в закладах вищої освіти та дає змогу сформувати в майбутніх учителів фізичної культури закладу загальної середньої освіти розуміння процесу опанування необхідних професійних компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудчак М. В. Спорт для всіх у світовому контексті. Київ : Олімпійська література, 2007. 112 с.
2. Конох А. П. Організація та методика оздоровчої фізичної культури й екологічного туризму : Навчальний посібник для студентів факультету фізичного виховання. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 154 с.
3. Сергієнко В. М., Полтавцева Т. І. Технології організації спортивно-масової і фізкультурно-оздоровчої роботи : Навчальний посібник. Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2008. 164 с.

REFERENCES

1. Dudchak M.V. (2007) Sport for all in a global context. Kyiv: Olympic Literature. 112 p. (in Ukrainian).
2. Konokh A.P. (2020) Organization and methodology of health physical culture and ecological tourism: Study guide for students of the faculty of physical education. Zaporizhzhia: ZNU. 154 p. (in Ukrainian).
3. Sergienko V.M., Poltavtseva T.I. (2008) Technologies for the organization of mass sports and physical culture and health work: Training manual. Sumy: Sumy DPU named after A.S. Makarenko. 164 p. (in Ukrainian).